

Državni izpitni center

M 1 8 2 1 0 3 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 24. avgust 2018

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

1. Razpravljalni esej

Pisateljski razvoj Jakoba Beera iz *Ubežnih delcev* in pripovedovalca *Pomladnega dneva*

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 12	<p>♦ A primerjati družine, v katerih sta si besedna umetnika, Jakob Beer in pripovedovalec romana <i>Pomladni dan</i>, v otroštvu in mladosti oblikovala svojo osebnost;</p> <p>za primerjavo družin, v katerih sta si besedna umetnika, Jakob Beer in pripovedovalec romana <i>Pomladni dan</i>, v otroštvu in mladosti oblikovala svojo osebnost, npr.: Pripovedovalec romana <i>Pomladni dan</i> in Jakob Beer iz <i>Ubežnih delcev</i> odraščata v različnem času na različnih koncih sveta v socialno različnem, a podobno skrbnem in spodbudnem družinskem okolju. Pripovedovalec romana <i>Pomladni dan</i> preživlja otroštvo med 1. svetovno vojno in po njej v številni kmečki družini na Tolminskem, Jakob Beer pa na začetku 2. svetovne vojne v judovski delavski družini v pomorjanski vasici na Poljskem. Jakobovo srečno otroštvo prekine tragičen dogodek, ko Nemci kruto pobijejo njegove starše. Prestrašeni deček se zateče v bližnji gozd, od koder ga grški znanstvenik Athos pretihotapi v Grčijo, kjer skrbi zanj in ga vzgaja. Konec vojne dočakata v samotni hiši na otoku Zakintos, po vojni pa se preselita v Kanado, kjer Athos predava na univerzi, Jakob pa študira literaturo. V vseh treh družinah, v družini pripovedovalca <i>Pomladnega dneva</i>, Jakobovi biološki in s krušnim očetom Athosom, starši s svojim vzgledom privzgojajo otrokom podobne vrednote: ljubezen in sočutje, delavnost, red in vztrajnost, pomembni pa sta tudi izobrazba in umetnost. Pripovedovalec v <i>Pomladnem dnevu</i> opazi materino predanost družini, njena ljubezen do otrok in skrb za njihovo prihodnost sta bili tako močni, da se je kljub očetovemu nasprotovanju odločila, da se ne bo več zdravila, ker je bilo to drago, družina pa je živela v pomanjkanju. Tudi Athos tvega svoje življenje, ko v Biskupinu na Poljskem rešuje judovskega dečka Jakoba. Ko je pripovedovalčeva mati vzela k sebi sosedovo nezakonsko hčer Kadetko in skrbela zanjo, je otrokom pokazala vzgled človeške bližine in sočutja. Podobno sočutje in pripravljenost pomagati pokaže tudi Athos s tem, ko na Zakintosu sredi noči sprejme v svojo hišo judovsko družino in njihovega fantka skriva v predalu. Oba literarna ustvarjalca otroštvo in mladost preživljata v okolju, v katerem prepoznajo njuno čustveno občutljivost in jima nudijo čustveno podporo. Tako mati pripovedovalcu romana <i>Pomladni dan</i> pravi: »In nemara te imamo celo bolj radi ... A tudi, če te imamo bolj radi, te nimamo zato, ker bi bil ljubezni bolj vreden, kakor so je drugi ..., ampak zato, ker si je nemara bolj potreben ...« Tudi Athos Jakoba vzgaja z ljubeznijo in deček se počasi kljub strahovom in nočnim moram ob njem počuti varnega. Ob prihodu na Zakintos Athos Jakobu pove, da bo njegov »kumbaros« in da si morata pomagati. Ko Athos dela dolgo v noč, Jakob sedi ob njem ali pa kot mačka leže k njegovim nogam in ob občutku Athosove roke na svoji glavi mirno zaspi. Athos o njunem odnosu pravi, da sta kot vinska trta in plot. V vseh družinah starši skrbijo tudi za izobrazbo otrok. Oče in mati pripovedovalca v <i>Pomladnem dnevu</i> kljub težkim razmeram poskrbita, da se nadarjen in bister fant vztrajno uči in z izpiti konča gimnazijo. Tudi Jakob ne more obiskovati šole, zato ga poučuje Athos sam. Athos je izredno izobražen, načitan in delaven človek. Tudi v najtežjih vojnih časih in pomanjkanju se trudi ohraniti red, priskrbi jima skromne redne obroke hrane in vztraja pri Jakobovih vsakodnevnih učnih urah. V vseh treh družinah je pomembna tudi umetnost. Jakobova sestra Bella je pianistka in ob večerih vsi radostno ter čustveno poslušajo njeno igranje, včasih pa zaigra tudi oče. Tudi v pripovedovalčevi družini otroci pogosto slišijo očetovo igranje na harmonij in materino petje ljudskih pesmi. Podobno se Jakob spomni matere, kako je pela, medtem ko je z občudovanjem česala Belline lase. Prav ob Belli se je Jakob navdušil za branje, ko je kljub svoji</p>

<p>(do 8)</p> <p>(do 6)</p> <p>(do 3)</p>	<p>otroški razigranosti z zanimanjem opazoval sestrine čustvene reakcije med branjem romanov, posebej pa se ga je dotaknilo hrepenenje v njenem glasu, ko je brala poezijo. Ob Athosu se je Jakobovo navdušenje za branje še okrepilo. Athos je imel bogato knjižnico in Jakob pravi, da sta ob branju skupaj z mnogimi osebami dolge ure prebila v nešteto krajih sveta in spoznavala njihove številne dogodivščine. Bralni začetki pripovedovalca v Pomladnem dnevu segajo k Življenju svetnikov, h knjigi, iz katere je ob topli peči bral dedu in ostalim zbranim. Ko se pripravlja na izpite, ga navdušuje le učenje literature, Dantejevo Božansko komedijo se uči celo na pamet. Athos in Jakob sta skupaj brala poezijo številnih pesnikov in ob obisku pri Kostasu v Atenah Athos Jakoba pohvali, da že piše pesmi. Kako zelo si oče pripovedovalca v Pomladnem dnevu želi, da bi sin stopil na pisateljsko pot, lahko razberemo iz njegovih spodbud, ko sina ob zadnjem slovesu nagovarja, naj piše. Athos se trudi, da bi Jakoba iz težkih travm, v katerih se izgublja, rešil z ljubeznijo, a je za očiščenje potrebna tudi Jakobova dejavnost, zato Athos vidi rešitev v Jakobovem pisanju in ga k temu spodbuja;</p> <p><i>samo za primerjavo le dveh družin;</i></p> <p><i>za predstavitev družin z ustreznimi vsebinskimi poudarki (ljubezen, delavnost, izobrazba/odnos do umetnosti) brez primerjave;</i></p> <p><i>za predstavitev družin brez ustreznih vsebinskih poudarkov;</i></p>
<p>do 6 + do 4</p>	<p>♦ B pojasniti, katera težka doživetja so vplivala na njuno literarno ustvarjanje in kako;</p> <p>za pojasnilo, katera težka doživetja so vplivala na njuno literarno ustvarjanje in kako, npr.: Oba pripovedovalca v svojih spomilih govorita o dogodkih v vojnem času, v katerem ljudje doživijo veliko hudega, posebej pa je boleča smrt bližnjih oseb. Pripovedovalec Pomladnega dneva se mora že v svoji mladosti soočiti z materino boleznijo in smrtjo. Še huje ga kot odraslega moškega po koncu 2. svetovne vojne prizadene novica o očetovi smrti v nacističnem koncentracijskem taborišču. Svoje žalosti ne more izraziti, saj v sebi čuti popolno otrplost in praznino, a ker je že pisatelj, se v njem pojavi notranji boj občutij žalujočega sina in pisatelja, ki mu najgloblje doživetje očetove smrti omogoča najpristnejšo literarno snov za pisanje oziroma izražanje najglobljih doživetij, dogodkov in spominov. Čeprav je očetova smrt zanj pretresljiva, jo osmisli s smrtjo milijona in šesto tisoč Jugoslovanov, ki so se borili in žrtvovali za domovino. Na takšno razumevanje vojnih žrtev ga je pripravil oče že pred leti, ob zadnjem slovesu mu je namreč dejal, da so vojne sicer strašne, a da bodo pravične vse dotlej, dokler si vsi ljudje ne bodo izborili svojih pravic. Iz tega izhaja tudi pripovedovalčevo stališče o vojni, ki ga v romanu sporoča skozi usode nešteto ljudi, ki so v vojno odšli hote in se v narodnoosvobodilnem boju žrtvovali za domovino. Tudi v Jakobovem življenju veliko težkih dogodkov zarezhe globoke rane. Sedemletni judovski deček je priča krutemu poboju staršev v domači kuhinji, usoda sestre Belle zanj ostane večna neznanka. Ko se splazi iz skrivališča, zbeži v bližnji gozd, v katerem ga preganja strašljiva nočna podoba, še grozljivejši pa so dnevi, ko lačen, umazan in zakopan v zemljo trepeti, da ga ne bi odkrili. Ko ga najde Athos in ga odpelje na Zakintos, se kljub varnemu zavetju Jakobov strah nadaljuje. Athos Jakoba štiri leta skriva v hiši, na zrak na streho hiše lahko gre le ponoči. Ko Athos odhaja z doma, Jakob prestrašeno prisluškuje, ali se kdo približuje hiši, in se ob najmanjšem šumu skriva v skrinjo. Vsakič, ko Jakob sliši novice o preganjanju in poboju Judov, se v njem prebudijo strašni spomini na dom in usodo njegove družine. Jakob je neprestano prežet s strahom, travme ga bremenijo tudi ponoči, ko se v težkih nočnih morah srečuje z grozljivimi podobami staršev in Belle. Athos se zelo trudi, da bi mu pomagal, a sta za očiščenje tako hudih občutij potrebni Jakobova dejavnost in notranja moč. Tega skrhani deček ne zmore, a Athos ne obupa, dečka spodbuja, naj svoja občutja izrazi v poeziji. Podobno tudi Kostas skuša Jakoba prepričati, da poezija lahko z močjo jezika popravi, kar je bilo uničeno ali zatrto. Jakob se šele po mnogih letih pomiri, pesniško zbirko Temeljno delo posveti spominu na starše in sestro Bello. »V pesmi je vložil vse, česar ni mogel vložiti v svoje življenje,« ocenjuje njegovo zbirko Ben. V Kanadi Jakob z Athosovo smrtjo izgubi edino osebo, ob kateri se je počutil varno. Po njegovi smrti dokonča njegovo knjigo Brema lažne priče, nato pa se odpravi na Zakintos, kjer pod razvalinami njune hiše pokoplje Athosov pepel. V Athosovi hiši na Idri piše spomine, v katerih prikazuje</p>

		dolgotrajen proces lastnega boja s travmami in pot do pomirjenja in rešitve iz psihičnih muk. V svojih liriziranih refleksijah predstavlja medvojno trpljenje judovskega ljudstva, grozo holokavsta, pri čemer izpostavlja krutost nemških vojakov, smisla tako strašnega zla pa si ne more pojasniti;
do 4 + do 4	♦ C	pojasniti, kakšno vlogo ima v življenju pripovedovalca romana Pomladni dan in Jakoba Beera iz Ubežnih delcev pisateljjevanje ter kaj pomeni kandidatu besedna umetnost;
		za pojasnilo , kakšno vlogo ima v življenju pripovedovalca romana Pomladni dan in Jakoba Beera iz Ubežnih delcev pisateljjevanje ter kaj pomeni kandidatu besedna umetnost, npr.: Oba pripovedovalca sta poklicna pisatelja. Pripovedovalec v Pomladnem dnevnu nam večkrat predstavi, kako močno si je njegov oče želel, da bi sin postal pisatelj, saj je bil prepričan, da je pob talentiran, kar mu je potrdil tudi ravnatelj. Oče ga ni samo usmerjal v pisateljski poklic, ampak mu je tudi svetoval, o čem in kako naj piše. S pisanjem o dogajanju v domačih krajih je izpolnil očetovo željo, hkrati pa ohranil spomin na resnične dogodke in ljudi. Ko je bil v izgnanstvu, si je s podobo domače pokrajine, ki jo je ustvaril v svojih zgodbah, olajšal domotožje. V pogovoru s teto na koncu romana pravi, da s pisanjem dopolnjuje življenje, saj ga lahko prikaže kot lepšega in resničnejšega. V sebi čuti silno slo po pisanju, saj brez pritiska in ukaza noči in dneve vztrajno piše, kar se stopnjuje v obsedenost, ki ji ne pozna vzroka. Jakob sprva piše poezijo zato, da bi se razbremenil teže dogodkov, pozneje piše, ker čuti dolžnost, da zaključi Athosovo delo, dokončno pomiritev v sebi pa doseže šele ob Michaelini ljubezni in s pisanjem spominov. Spomini, napisani na Idri in objavljeni v Ubežnih delcih, pa so tudi Jakobov poklon in zahvala njemu najdražjim osebam: Athosu, Belli, staršem, Monesu, Kostasu, Dafne, Alex, Michaeli ... Meni besedna umetnost pomeni ...
Skupaj	30	

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebinski* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Prazna stran

2. Razlagalni/interpretativni esej

Ciril Kosmač: Pomladni dan (odlomek)

Ciril Kosmač: Pomladni dan. Ljubljana: DZS, 2001. 256–258.

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 4 + do 2 + do 4	<p>♦ A pojasniti povezavo odlomka z dialogom iz začetka romana, ko oče spodbuja pripovedovalca k pisateljstvu, in na podlagi te povezave odlomek nasloviti ter svojo odločitev utemeljiti;</p> <p>za pojasnilo povezave odlomka z dialogom iz začetka romana, ko oče spodbuja pripovedovalca k pisateljstvu, in za naslovitev odlomka na podlagi te povezave ter za utemeljitev svoje odločitve, npr.: Odlomka povezuje tema literarnega ustvarjanja, ki je hkrati vodilna tema celotnega romana. Ko se oče na začetku romana poslavlja od sina, ki mora zaradi policijskega preganjanja zbežati čez mejo, pripovedovalcu položi na srce, da bi bilo treba o življenju v njihovi dolini pisati knjige, in če se bo tega lotil njegov sin, ga bo s tem zelo razveselil. Fanta pogovor o literarnem ustvarjanju spravi v zadrego, kot bi ga oče spraševal po skriti ljubezni, vendar se očetove besede za vedno usidrajo v njegovo srce. Iz pogovora med njim in teto na koncu romana lahko razberemo, da je odrasli pripovedovalec postal pisatelj, ki ga teta nagovarja s spoštovanjem in z občudovanjem. Razveseli se, ko ji pripovedovalec obljubi, da bo napisal zgodbo o Kadetki, kar izzveni kot odmev očetovih besed na začetku romana, ko pravi, da bo res vesel, če bo sin pisal. Pripovedovalec sam pa doživlja svoje pisanje kot notranjo nujno, ki ga sili, da mu posveti vse svoje življenje. Živ spomin na dvanajstletno Kadetko in njeno otroško vprašanje, ali si lahko zamisli, da ga sploh ne bi bilo, ga spomni, kako zelo rad živi kljub vsem grenkim doživetjem, ki mu jih je prineslo življenje, v njegovi glavi pa se že oblikuje misel, da bo nekoč napisal zgodbo o Kadetki. Odlomek bi naslovil ..., saj ...;</p>
do 6 + do 6	<p>♦ B predstaviti tetino podobo, kakršna se v odlomku izoblikuje skozi njeno besedno in nebesedno govorico, ter jo primerjati z njeno podobo v celotnem romanu;</p> <p>za predstavitev tetine podobe, kakršna se v odlomku izoblikuje skozi njeno besedno in nebesedno govorico, ter za primerjavo z njeno podobo v celotnem romanu, npr.: Pogovor med teto in pripovedovalcem sledi pretresljivemu Kadetkinemu spoznanju, da je Gino mrtev. Teta je vzela na svojo vest laž. Tako mlada žena ni izvedela, kakšne nesmiselne smrti je umrl oče njenega otroka. Ko Kadetka odide, je pripovedovalec pretresen, stara žena pa izčrpana od telesnega in duševnega napora. Kljub temu teta pokaže svojo odločno in trmasto naravo, saj po premolku začne nečaka prepričevati, da bi moral zapisati Kadetkino zgodbo. Rahločutno začuti pripovedovalčevo nejevoljo, saj je sogovornik niti ne pogleda, a kljub temu ženica trmasto vztraja. Svojo zavzetost in čustveno prizadetost kaže s telesno govorico: zevnila je, poskočila je, obmolnila je, prijela se je za glavo, široko je odprla oči, vzdihnila je. Njene povedi so večkrat nedokončane, čustvena prizadetost se stopnjuje s ponavljanji (»Toda če je bilo res!«) in s številnimi velelnimi povedmi. Raba neglagolskih enodelnih povedi (»Daleč od doma. Tukaj. Pri nas. V Obrekarjevem dobu ...«) in številnih medmetov stopnjuje občutje tetine čustvene zavzetosti in morda celo presenečenja nad lastnimi prebujenimi čustvi. Izmišljena zgodba, ki se je rodila v njeni glavi iz globokega sočutja do Božene, se ji zdi po pripovedovalčevi zaslugi vse verjetnejša in prepričljivejša, zato se zelo razveseli njegove odločitve, da bo kljub vsem naključjem morda nekoč napisal zgodbo o Kadetki. V odlomku se izoblikuje podoba odločne, bistre in trmaste osebe, ki pa je dobrega srca in sočutna ter ceni pisateljsko delo svojega nečaka. Tudi sama ima pripovedovalski dar, ki pa ga je uporabila za to, da bi olajšala Boženino bolečino. Morda so se ob Kadetkini ljubezenski zgodbi v njej prebudila lastna neizživeta čustva, ko si zaželi, da bi bilo v pripovedovalčevi zgodbi vse lepo, tudi če ne bo vse res. Tetina podoba v odlomku je skladna s tisto v celotnem</p>

	<p>romanu in je v nasprotju s pripovedovalčevim mladostnim spominom nanjo. Doživljal jo je namreč kot strogo, hladno in mrzlo osebo brez smisla za smeh, ki je življenje prehodila z zavezanimi očmi. Pripovedovalec meni, da jo je šele vojna zdramila in zdaj izgubljeno mežika v svet. Tudi v celotnem romanu je pripovedovalec do nje večkrat nestrpen in nepotrpežljiv. Na njegov odnos do nje je prav gotovo vplival tudi oče z besedami, da imajo nekateri ljudje tudi srce brez posluha. Teta se je zavedala, da te njegove besede letijo nanjo, in prav njena prizadetost postavlja pod vprašaj trditve, da je hladna in mrzla ter da je njeno srce brez posluha. Morda je res vojna spravila na površje njeno skrito mehkejšo plat. O tem, koliko ji pripovedovalčeva družina pomeni, priča, da se spominja smeha in ljubezni med pripovedovalčevo materjo in očetom ter da hoče ohraniti očetovo navado, ko je sina prebujal z dragoceno črno kavo. Teto zaznamujeta odrezava, zapeta zgovornost in živ pogled. Pripovedovalca zmoti, da je do njega pretirano obzirna, skoraj hlapčevsko ponižna, kar verjetno kaže na njen položaj samske, ne preveč ljubljene tete v družini. V romanu deluje kot zvesta varuhinja domačega ognjišča, ki prizadevno varuje očetovo slavnostno obleko. Zrači jo in lika ter v tem delu vidi zagotovilo, da se bo oče zanesljivo vrnil. Skrbno namaže in očisti tudi očetov harmonij, ki mu je toliko pomenil. Je dobra in gostobesedna pripovedovalka, ki v svoji pripovedi uživa. Njena telesna govorica je tudi v celotnem romanu tako izrazita kot v odlomku, kar je še posebej opazno na skupni poti pod Vranjek. Od poti, za katero se je pripovedovalec odločil, ga teta na vse pretege odvrta, češ da je do tja dobro uro hoda in da ona na tako pot ne bi šla za noben denar. Ko pa se pripovedovalcu pridruži tudi Kadetka, se kljub svoji starosti odloči, da bo šla z njima, in je pri tem neomajna. Mlado ženo hoče namreč za vsako ceno obvarovati pred krutim spoznanjem o Ginovi smrti ali ji bolečino vsaj olajšati, čeprav za ceno resnice, kar pa je v nasprotju z njeno globoko vero in pošteno naravo. Že med potjo snuje svojo pripoved, a hkrati ljubeče opozarja pripovedovalca, da se ne sme prehladiti, kot se je njegova mati, ter zadržuje Kadetko, da bi ji še za trenutek prihranila tragično spoznanje. Ko se Boženi zlaže, je niti ne pogleda, tako jo je sram, vendar sočutje in ljubezen do sočloveka premagata njene moralne zadržke. Teta s svojo sveto jezo, odločnostjo in zaverovanostjo ter ljubeznijo do družine, ljudi in domovine spominja na podobo deda, s svojim pripovednim darom in veseljem do pripovedovanja pa na očeta in pripovedovalca. Na koncu romana ji pripovedovalec olajša vest z ugotovitvijo, da je s svojo lažjo Kadetki le popravila, dopolnila kos življenja. Kar je povedala Boženi, da bi ji olajšala bolečino, sicer ni bilo res, a je bilo resničneje;</p>
(do 3)	za predstavitev tete na podlagi celotnega romana brez primerjave;
do 8	♦ C pojasniti, kaj sam meni o lepoti in o resnici ter resničnosti v književnosti nasploh in v Kadetkini zgodbi.
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri Vsebinu ali Jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.
 - Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- Zapisa besed *kadet* in *pob* z veliko začetnico upoštevamo kot **pravopisno napako**.
- Neustrezno zamenjavo literarnih oseb z resničnimi in pripovedovalca z avtorjem oziroma s pisateljem (Ciril/Kosmač) upoštevamo kot **vsebinsko napako**. Zanj odštejemo 0,5 točke (do trikrat oziroma do minus 1,5 točke).
- Če so v posamezni postavki **vsebinske napake**, zanje pri ocenjevanju te postavke odštejemo ustrezno število točk.